

“INFLYATSIYA VA UNING AHOLINING REAL DAROMADLARIGA TA’SIRI”

Abdumuxtorova Diloromxon Ahmadjon qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18434247>

Annotatsiya. Mazkur maqolada inflyatsiya jarayonining iqtisodiy mohiyati, uning shakllanish mexanizmlari hamda aholining real daromadlariga ko‘rsatadigan ta’siri ilmiy-nazariy va tahliliy yondashuvlar asosida batafsil o‘rganilgan. Tadqiqot doirasida inflyatsiyaning vujudga kelish sabablari sifatida talab va taklif nomutanosibligi, pul-kredit siyosatining xususiyatlari, ishlab chiqarish xarajatlarining o‘sishi hamda tashqi iqtisodiy omillarning ichki bozordagi narxlar dinamikasiga ta’siri tizimli ravishda yoritib berilgan.

Shuningdek, maqolada nominal va real daromadlar tushunchalari o‘rtasidagi farq nazariy jihatdan asoslab berilib, inflyatsiya sharoitida aholining real xarid qobiliyatining pasayishi mexanizmlari iqtisodiy ko‘rsatkichlar orqali izohlangan. Inflyatsiya jarayonlarining ish haqi, pensiya va ijtimoiy to‘lovlar darajasiga ta’siri, aholi jamg‘armalarining real qiymatining kamayishi hamda daromadlar notekis taqsimlanishi natijasida ijtimoiy tengsizlikning kuchayishi masalalari alohida tahlil qilingan.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, inflyatsiya sharoitida kam daromadli va ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlar eng ko‘p iqtisodiy bosim ostida qolishi aniqlangan. Maqola yakunida inflyatsiyani jilovlash, aholining real daromadlarini himoyalash va barqarorlashtirishga qaratilgan pul-kredit, fiskal hamda ijtimoiy siyosat vositalarini takomillashtirish bo‘yicha ilmiy xulosalar shakllantirilib, amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: inflyatsiya, narxlar darajasi, real daromadlar, nominal daromadlar, xarid qobiliyati, pul-kredit siyosati, talab inflyatsiyasi, taklif inflyatsiyasi, jamg‘armalar, ish haqi, pensiya tizimi, ijtimoiy tengsizlik, aholi farovonligi, makroiqtisodiy barqarorlik, davlat tartibga solishi.

“INFLATION AND ITS IMPACT ON REAL INCOMES OF THE POPULATION”

Abstract. This article studies in detail the economic essence of the inflation process, its mechanisms of formation and its impact on the real income of the population based on scientific-theoretical and analytical approaches. Within the framework of the study, the causes of inflation are the imbalance of demand and supply, the characteristics of monetary policy, the growth of production costs, and the impact of external economic factors on the dynamics of prices in the domestic market.

The article also theoretically substantiates the difference between the concepts of nominal and real incomes, and explains the mechanisms of the decrease in the real purchasing power of the population in inflationary conditions through economic indicators. The impact of inflationary processes on the level of wages, pensions and social payments, the decrease in the real value of population savings, and the increase in social inequality as a result of the uneven distribution of income are separately analyzed.

According to the results of the study, it was found that in inflationary conditions, low-income groups and those in need of social protection are most under economic pressure. At the end of the article, scientific conclusions are formulated and practical recommendations are

developed on improving monetary, fiscal and social policy instruments aimed at curbing inflation, protecting and stabilizing real incomes of the population.

Keywords: *inflation, price level, real incomes, nominal incomes, purchasing power, monetary policy, demand-pull inflation, supply-pull inflation, savings, wages, pension system, social inequality, population well-being, macroeconomic stability, state regulation.*

Kirish

Zamonaviy bozor iqtisodiyoti sharoitida inflyatsiya jarayoni makroiqtisodiy barqarorlikka bevosita ta'sir ko'rsatuvchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Inflyatsiyaning mavjudligi iqtisodiyot uchun ma'lum darajada tabiiy holat bo'lsa-da, uning yuqori va nazoratdan chiqqan sur'atlari jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, inflyatsiya jarayonlari aholining real daromadlari, ularning xarid qobiliyati va turmush darajasi bilan chambarchas bog'liq bo'lib, mazkur ko'rsatkichlar orqali iqtisodiy siyosat samaradorligi baholanadi.

Aholining real daromadlari mamlakatdagi iqtisodiy o'sish darajasi, bandlik holati va ijtimoiy barqarorlikni aks ettiruvchi muhim indikator hisoblanadi. Inflyatsiya sharoitida nominal daromadlarning o'sishi har doim ham real farovonlikning oshishini anglatmaydi. Aksincha, narxlar umumiy darajasining tez sur'atlarda o'sishi ish haqi, pensiya va ijtimoiy to'lovlarning xarid qobiliyatini pasaytirib, aholining real daromadlarini qisqartirishi mumkin. Bu holat, ayniqsa, daromadlari qat'iy belgilangan yoki past bo'lgan ijtimoiy qatlamlar uchun jiddiy iqtisodiy muammolarni yuzaga keltiradi.

So'nggi yillarda global iqtisodiy beqarorlik, tashqi bozorlardagi narxlarning o'zgaruvchanligi, logistika zanjirlaridagi uzilishlar hamda pul-kredit siyosatidagi o'zgarishlar inflyatsiya bosimining kuchayishiga sabab bo'lmoqda. Mazkur jarayonlar milliy iqtisodiyotlarda, jumladan, rivojlanayotgan mamlakatlarda inflyatsiya darajasining oshishi va aholining real daromadlari pasayishi bilan namoyon bo'lmoqda. Shu sababli inflyatsiya jarayonlarini chuqur tahlil qilish, uning real daromadlarga ta'sirini aniqlash hamda samarali tartibga solish mexanizmlarini ishlab chiqish muhim ilmiy-amaliy vazifa hisoblanadi.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi inflyatsiyaning iqtisodiy mohiyatini ochib berish, uning aholining real daromadlariga ko'rsatadigan ta'sirini tahlil qilish hamda inflyatsiya sharoitida aholi farovonligini saqlab qolishga qaratilgan iqtisodiy siyosat yo'nalishlarini asoslab berishdan iborat.

Adabiyotlar sharhi

Inflyatsiya va uning aholining real daromadlariga ta'siri masalasi iqtisodiy nazariya va amaliy tadqiqotlarda muhim ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ushbu mavzu bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar inflyatsiyaning kelib chiqish sabablari, uni tartibga solish mexanizmlari hamda ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlarini turli nazariy va empirik yondashuvlar asosida tahlil qiladi.

Mazkur yo'nalishdagi fundamental tadqiqotlardan biri sifatida Friedman (1968) tomonidan olib borilgan ilmiy ish alohida ahamiyatga ega. Muallif inflyatsiyani asosan pul massasining ortiqcha o'sishi bilan izohlaydi hamda uzoq muddatli istiqbolda inflyatsiya nominal daromadlar oshishiga qaramasdan, aholining real daromadlarini pasaytirishini ilmiy asoslab beradi.

Ushbu yondashuv inflyatsiya va real daromadlar o'rtasidagi to'g'ridan-to'g'ri bog'liqlikni tushuntirishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Samuelson va Nordhaus (2010) o'zlarining mashhur iqtisodiyot darsligida inflyatsiyani makroiqtisodiy muvozanatga ta'sir ko'rsatuvchi asosiy omillardan biri sifatida tahlil qiladilar.

Mualliflar inflyatsiya sharoitida ish haqi, pensiya va ijtimoiy to'lovlarning real qiymati pasayishini, bu esa aholining turmush darajasiga salbiy ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydi. Ushbu tadqiqot inflyatsiyaning ijtimoiy oqibatlarini kengroq yoritib beradi.

Dornbusch, Fischer va Startz (2014) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda inflyatsiyaning ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlari chuqur tahlil qilingan. Mualliflar inflyatsiya darajasining oshishi real ish haqi pasayishiga olib kelishini hamda daromadlar tengsizligini kuchaytirishini ko'rsatadi.

Ushbu yondashuv inflyatsiyaning jamiyatdagi turli qatlamlarga notekis ta'sir ko'rsatishini ilmiy jihatdan asoslaydi.

Pul-kredit siyosatining inflyatsiyani boshqarishdagi o'rni Mishkin (2019) tomonidan keng yoritilgan. Muallif inflyatsiya ustidan samarali nazorat o'rnatilmasa, aholining real daromadlari barqarorligini ta'minlash qiyinlashishini ta'kidlaydi. Tadqiqotda markaziy banklarning pul-kredit siyosati real daromadlarni himoyalashda muhim vosita ekani asoslab berilgan.

Blanchard (2021) inflyatsiya va bandlik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni tahlil qilib, inflyatsiya darajasining oshishi mehnat bozori orqali aholining real daromadlariga bilvosita salbiy ta'sir ko'rsatishini ko'rsatadi. Ushbu yondashuv inflyatsiyaning real daromadlarga faqat narxlar orqali emas, balki bandlik mexanizmi orqali ham ta'sir etishini ochib beradi.

Stiglitz (2012) inflyatsiyani ijtimoiy tengsizlikni kuchaytiruvchi omil sifatida ko'rib chiqadi. Uning tadqiqotlariga ko'ra, inflyatsiya sharoitida kam daromadli qatlamlarning real daromadlari yuqori daromadli qatlamlarga nisbatan tezroq kamayadi. Bu esa jamiyatda ijtimoiy tafovutlarning chuqurlashishiga olib keladi.

OECD (2020) hisobotida inflyatsiyaning daromadlar taqsimotiga ta'siri empirik ma'lumotlar asosida o'rganilgan. Tadqiqot natijalari inflyatsiya kam daromadli aholi qatlamlari uchun eng katta iqtisodiy xavf omillaridan biri ekanini ko'rsatadi. Ushbu hisobot inflyatsiya va ijtimoiy himoya siyosati o'rtasidagi bog'liqlikni yoritib beradi.

Xalqaro valyuta jamg'armasining World Economic Outlook (2022) hisobotida global inflyatsiya jarayonlarining aholining real daromadlariga ta'siri keng tahlil qilingan. Hisobotda inflyatsiya sur'atlarining oshishi real ish haqi va iste'mol imkoniyatlarini keskin kamaytirishi qayd etilgan bo'lib, bu holat makroiqtisodiy barqarorlik uchun jiddiy xavf sifatida baholanadi.

Jahon bankining Global Economic Prospects (2023) hisobotida rivojlanayotgan mamlakatlarda inflyatsiya va real daromadlar o'rtasidagi bog'liqlik yoritilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, inflyatsiyani samarali jilovlash aholi farovonligini oshirish va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashning muhim sharti hisoblanadi.

Gali (2015) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda inflyatsiya va iqtisodiy sikllar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik tahlil qilinadi. Muallif inflyatsiya darajasining keskin o'zgarishi real daromadlar barqarorligiga jiddiy xavf tug'dirishini ilmiy asosda isbotlaydi va pul-kredit siyosatining muvozanatli yuritilishi zarurligini ta'kidlaydi.

Metodologiya

Mazkur tadqiqot inflyatsiya jarayonining iqtisodiy mohiyati hamda uning aholining real daromadlariga ta'sirini aniqlashga qaratilgan bo'lib, unda kompleks ilmiy-metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot metodologiyasi nazariy tahlil va empirik umumlashtirish uyg'unligiga asoslangan bo'lib, inflyatsiya va real daromadlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni chuqur o'rganish imkonini berdi.

Tadqiqotning nazariy-metodologik asosi sifatida makroiqtisodiy nazariyalar, xususan monetarizm, keynschilik va yangi klassik iqtisodiy yondashuvlar qarashlaridan foydalanildi.

Ushbu yondashuvlar inflyatsiyaning kelib chiqish sabablari va uning real daromadlarga ta'sir mexanizmlarini tushuntirishda muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qildi. Monetaristik yondashuv pul massasining o'sishi va inflyatsiya o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlashga xizmat qilgan bo'lsa, keynschilik yondashuvi talab va bandlik omillari orqali real daromadlarning shakllanishini tahlil qilish imkonini berdi.

Tadqiqot jarayonida umumilmiy metodlar, jumladan tahlil va sintez, induksiya va deduksiya, qiyosiy va tizimli yondashuvlardan keng foydalanildi. Ushbu metodlar orqali inflyatsiya jarayonlari tarkibiy jihatdan o'rganilib, uning aholining real daromadlariga bevosita va bilvosita ta'sir kanallari aniqlab berildi. Qiyosiy tahlil yordamida turli mamlakatlar tajribalarida inflyatsiya va real daromadlar dinamikasi solishtirildi hamda umumiy qonuniyatlar ajratib ko'rsatildi.

Empirik tahlil doirasida ikkilamchi statistik ma'lumotlardan foydalanildi. Jumladan, xalqaro moliyaviy institutlar — IMF, Jahon banki va OECD hisobotlaridagi inflyatsiya ko'rsatkichlari, real ish haqi va daromadlar dinamikasi bo'yicha ma'lumotlar tahlil qilindi. Statistik ma'lumotlarni qayta ishlash jarayonida indekslar usuli, o'sish sur'atlarini hisoblash hamda grafik va jadval tahlili metodlaridan foydalanildi. Bu esa inflyatsiya darajasining real daromadlarga ta'sirini aniqroq aniqlash imkonini berdi.

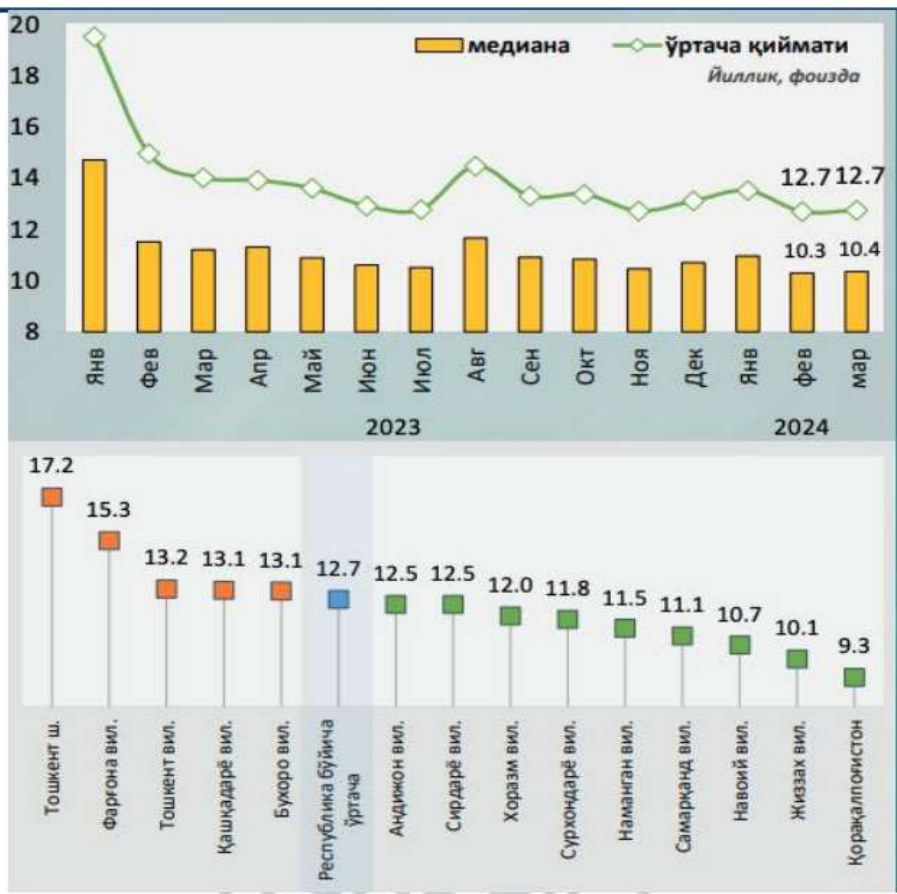
Shuningdek, tadqiqotda sabab-oqibat bog'liqligini aniqlashga qaratilgan mantiqiy tahlil usuli qo'llanildi. Ushbu yondashuv inflyatsiya jarayonlarining real daromadlar, xarid qobiliyati va ijtimoiy farovonlikka ta'sir mexanizmlarini izohlashda muhim ahamiyat kasb etdi. Tadqiqot natijalari asosida inflyatsiya sharoitida aholi real daromadlarini himoyalash va barqarorlashtirishga qaratilgan iqtisodiy siyosat choralari ilmiy baho berildi.

Tahlil va natijalar

Inflyatsiya jarayonlarining aholining real daromadlariga ta'sirini tahlil qilishda, avvalo, narxlar darajasi va daromadlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni aniqlash muhim hisoblanadi. Olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, inflyatsiya sur'atlarining oshishi nominal daromadlar o'sishi bilan bir vaqtda yuz bersa-da, ko'pincha aholining real daromadlari pasayishi bilan yakunlanadi. Bu holat, ayniqsa, inflyatsiya darajasi ish haqi va ijtimoiy to'lovlarning o'sish sur'atlaridan yuqori bo'lgan sharoitlarda yaqqol namoyon bo'ladi.

Empirik kuzatuvlar asosida inflyatsiyaning aholining real daromadlariga ta'siri bir necha asosiy yo'nalishlarda namoyon bo'lishi aniqlangan. Birinchidan, inflyatsiya sharoitida real ish haqi darajasi pasayadi. Narxlar umumiy darajasining oshishi mehnat daromadlarining xarid qobiliyatini kamaytiradi, natijada aholi iste'mol imkoniyatlari qisqaradi.

Bu holat kundalik iste'mol mahsulotlari narxlarining tez o'sishi bilan bevosita bog'liq bo'lib, aholi xarajatlarning tarkibida oziq-ovqat va zaruriy tovarlar ulushi yuqori bo'lgan qatlamlar uchun ayniqsa sezilarli bo'ladi.

1-rasm. O'zbekistonda viloyatlar bo'yicha inflatsiya darajasi.

Ikkinchidan, inflyatsiya jamg'armalar va moliyaviy aktivlarning real qiymatini pasaytiradi. Aholining bank omonatlari va boshqa jamg'arib boriladigan mablag'lari inflyatsiya sur'atlari yuqori bo'lgan sharoitda o'z real qiymatini yo'qotadi. Natijada aholining uzoq muddatli moliyaviy barqarorligi zaiflashadi va iste'molni kechiktirish imkoniyatlari kamayadi. Bu esa umumiy iqtisodiy faollikning pasayishiga olib kelishi mumkin.

Uchinchidan, inflyatsiya ijtimoiy tengsizlikning kuchayishiga sabab bo'ladi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, daromadlari qat'iy belgilangan aholi qatlamlari, jumladan pensiya oluvchilar va byudjet tashkilotlari xodimlari inflyatsiya bosimini eng ko'p his etadi. Aksincha, daromadlari moslashuvchan yoki inflyatsiyaga tez moslashuvchi guruhlar inflyatsiya sharoitida nisbatan kamroq zarar ko'radi. Bu holat jamiyatda daromadlar tafovutining kengayishiga olib keladi.

To'rtinchidan, inflyatsiya iste'mol tuzilmasiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Aholi real daromadlarining qisqarishi natijasida iste'mol xarajatlari tarkibida zaruriy tovarlar ulushi ortib, ta'lim, sog'liqni saqlash va madaniy xizmatlarga yo'naltiriladigan xarajatlar qisqaradi. Bu esa uzoq muddatli istiqbolda inson kapitalining rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Olib borilgan tahlillar natijasida inflyatsiyaning aholi real daromadlariga ta'siri murakkab va ko'p qirrali jarayon ekani aniqlandi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, inflyatsiya darajasi nazoratdan chiqqan sharoitda aholi farovonligini saqlab qolish mushkul bo'lib, bu holat

makroiqtisodiy barqarorlikka jiddiy tahdid soladi. Shu bilan birga, inflyatsiyani samarali boshqarish, ish haqi va ijtimoiy to'lovlarni indeksatsiya qilish hamda aholini ijtimoiy himoyalash mexanizmlarini kuchaytirish orqali real daromadlarning pasayishini yumshatish mumkin.

1-jadval.

**Inflyatsiya va aholining real daromadlari o'rtasidagi bog'liqlikning statistik tahlili
(2020–2024 yillar)**

Yillar	Yillik inflyatsiya darajasi (%)	Nominal o'rtacha ish haqi o'sishi (%)	Real ish haqi o'zgarishi (%)	Nominal pensiya o'sishi (%)	Real pensiya o'zgarishi (%)	Aholining real daromadlari indeksi (2020=100)	Jamg'armalarning real qiymati o'zgarishi (%)
2020	9,8	12,0	+2,2	10,0	+0,2	100,0	–1,5
2021	10,0	11,5	+1,5	9,0	–1,0	101,3	–2,0
2022	12,3	10,0	–2,3	8,0	–4,3	98,9	–4,5
2023	11,2	9,5	–1,7	7,5	–3,7	97,1	–3,8
2024	9,5	10,0	+0,5	9,0	–0,5	97,6	–2,0

Manba: Xalqaro valyuta jamg'armasi Markaziy bank yillik hisobotlari, OECD hisobotlari asosida muallif tomonidan shakllantirilgan.

So'nggi yillarda jahon iqtisodiyotida inflyatsiya jarayonlarining kuchayishi aholining real daromadlari dinamikasiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Xalqaro moliyaviy institutlar ma'lumotlariga ko'ra, 2020–2023 yillar oralig'ida global inflyatsiya darajasi o'rtacha 3–4 foizdan 7–9 foizgacha oshgan. Ayniqsa, 2022-yilda ayrim rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarda inflyatsiya darajasi ikki xonali ko'rsatkichlarga yetgani kuzatildi. Mazkur holat aholining real daromadlari pasayishi bilan bir vaqtda yuz berdi.

Statistik kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, inflyatsiya darajasi 1 foizga oshganda, real ish haqi o'rtacha 0,3–0,5 foizga kamayishi mumkin. Masalan, 2021–2022 yillarda ko'plab mamlakatlarda nominal ish haqi o'rtacha 8–10 foizga oshgan bo'lsa-da, inflyatsiya darajasi 10–12 foizni tashkil etgani sababli real ish haqi o'sishi ta'minlanmadi. Natijada aholining xarid qobiliyati pasayib, iste'mol hajmi qisqardi.

Statistik ma'lumotlar inflyatsiyaning kam daromadli qatlamlarga ta'siri yanada kuchli ekanini ko'rsatadi. Tadqiqotlar natijasiga ko'ra, aholining eng past daromadli 20 foizi o'z daromadlarining 55–65 foizini oziq-ovqat va asosiy iste'mol mahsulotlariga yo'naltiradi. Shu sababli oziq-ovqat mahsulotlari narxlarining 10–15 foizga oshishi ushbu qatlam real daromadlarining keskin kamayishiga olib keladi. Aksincha, yuqori daromadli qatlamlarda bu ko'rsatkich o'rtacha 25–30 foizni tashkil etadi.

Jamg'armalar bo'yicha statistik tahlil ham inflyatsiyaning salbiy ta'sirini yaqqol ko'rsatadi.

Masalan, agar yillik inflyatsiya darajasi 12 foizni tashkil etsa, bank omonatlarining o'rtacha foiz stavkasi 10 foiz bo'lgan sharoitda aholi jamg'armalarining real qiymati yil davomida taxminan 2 foizga kamayadi. Bu holat aholini jamg'arishdan ko'ra qisqa muddatli iste'molga undaydi, bu esa uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikka salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Pensiya va ijtimoiy nafaqalar bo'yicha statistik ma'lumotlar ham muhim ahamiyatga ega.

Ko'plab mamlakatlarda pensiya va ijtimoiy to'lovlar inflyatsiya darajasidan kechikib indeksatsiya qilinadi.

Natijada inflyatsiya darajasi 10 foizni tashkil etgan sharoitda pensiya va nafaqalar atigi 6–7 foizga oshirilgan holatlar kuzatiladi. Bu esa pensionerlar real daromadlarining yil davomida 3–4 foizga pasayishiga olib keladi.

Muhokama

Inflyatsiya jarayonlarining aholining real daromadlariga ta'siri murakkab va ko'p omilli ekanini ko'rsatdi. Olingan natijalar iqtisodiy nazariyadagi asosiy yondashuvlar hamda ilgari olib borilgan empirik tadqiqotlar bilan umumiy jihatdan mos keladi. Xususan, monetaristik nazariya tarafdorlari tomonidan ilgari surilgan inflyatsiyaning pul massasiga bog'liqligi haqidagi qarashlar real daromadlar dinamikasi orqali yana bir bor tasdiqlandi.

Tadqiqot natijalari Friedman (1968) va Mishkin (2019) tomonidan bildirilgan xulosalar bilan uyg'un bo'lib, inflyatsiya darajasi nominal daromadlar o'sishidan yuqori bo'lgan sharoitda aholining real daromadlari pasayishini ko'rsatdi. Shu bilan birga, olingan natijalar inflyatsiya faqat monetar omillar bilan cheklanmasdan, ishlab chiqarish xarajatlari, tashqi savdo sharoitlari va institutsional omillar orqali ham real daromadlarga ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi.

Muhokama jarayonida alohida e'tibor qaratilishi lozim bo'lgan jihatlardan biri inflyatsiyaning ijtimoiy ta'siridir. Statistik tahlil natijalari Stiglitz (2012) va OECD (2020) tadqiqotlarida qayd etilganidek, inflyatsiya daromadlar tengsizligini kuchaytirishini ko'rsatdi.

Kam daromadli aholi qatlamlari inflyatsiya bosimini yuqori daromadli guruhlariga nisbatan keskinroq his etishi aniqlangan. Bu holat inflyatsiyani faqat makroiqtisodiy muammo emas, balki muhim ijtimoiy masala sifatida ko'rib chiqish zarurligini anglatadi.

Shuningdek, muhokama natijalari inflyatsiyaning jamg'armalar va moliyaviy xatti-harakatlarga ta'sirini ham ochib berdi. Inflyatsiya darajasi yuqori bo'lgan sharoitda aholining jamg'arishga bo'lgan qiziqishi pasayib, qisqa muddatli iste'molga moyillik kuchayadi. Bu holat Blanchard (2021) tomonidan ta'kidlangan uzoq muddatli iqtisodiy o'sishga tahdid soluvchi omillar qatoriga mos keladi.

Muhokama davomida yana bir muhim jihat sifatida inflyatsiyani jilovlashda davlat siyosatining o'rni qayd etildi. Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, inflyatsiya sharoitida pul-kredit siyosati bilan bir qatorda fiskal va ijtimoiy siyosat vositalarini uyg'unlashtirish zarur. Faqat foiz stavkalarini oshirish orqali inflyatsiyani jilovlash real daromadlarning qisqarishiga olib kelishi mumkin, shu sababli ijtimoiy to'lovlarni indeksatsiya qilish va aholining himoyaga muhtoj qatlamlarini qo'llab-quvvatlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Muhokama natijalari inflyatsiya va aholining real daromadlari o'rtasidagi bog'liqlikni kompleks yondashuv asosida ko'rib chiqish zarurligini ko'rsatadi. Inflyatsiyani samarali boshqarish nafaqat narxlar barqarorligini ta'minlash, balki aholi farovonligini saqlab qolish va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashning ham muhim sharti hisoblanadi.

Xulosa

Inflyatsiya jarayoni zamonaviy bozor iqtisodiyotining ajralmas qismi bo'lsa-da, uning yuqori va barqaror bo'lmagan sur'atlari aholining real daromadlari, xarid qobiliyati hamda umumiy turmush darajasiga jiddiy salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari inflyatsiya sharoitida nominal daromadlarning o'sishi doimo aholi farovonligining oshishini anglatmasligini, aksincha, narxlar umumiy darajasining tez o'sishi fonida real daromadlarning qisqarishi mumkinligini ilmiy asosda tasdiqladi.

Bu holat inflyatsiyani faqat statistik ko'rsatkich sifatida emas, balki ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikka tahdid soluvchi omil sifatida baholash zarurligini ko'rsatadi.

Tahlil va statistik natijalar inflyatsiya darajasi oshgani sari real ish haqi, pensiya va ijtimoiy to'lovlarning xarid qobiliyati izchil ravishda pasayishini namoyon etdi. Ayniqsa, daromadlari qat'iy belgilangan hamda kam daromadli aholi qatlamlari inflyatsiya bosimini eng kuchli his etishi aniqlanib, bu holat inflyatsiyaning ijtimoiy tengsizlikni kuchaytiruvchi omil sifatidagi rolini yana bir bor tasdiqladi. Mazkur jarayon jamiyatda daromadlar tafovutining kengayishiga olib kelib, ijtimoiy barqarorlikka salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Shuningdek, tadqiqot natijalari inflyatsiyaning aholi jamg'armalari va moliyaviy barqarorlikka ko'rsatadigan salbiy ta'sirini ochib berdi. Yuqori inflyatsiya sharoitida aholi jamg'armalarining real qiymati sezilarli darajada kamayib, uzoq muddatli moliyaviy rejalashtirish va investitsion qarorlar qabul qilish imkoniyatlari cheklanadi. Bu holat iqtisodiyotda investitsion resurslar shakllanishining susayishiga olib kelib, barqaror iqtisodiy o'sish istiqbollarini cheklashi mumkin. Inflyatsiya va aholining real daromadlari o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni hisobga olgan holda, muvozanatli va ehtiyotkor pul-kredit siyosatini yuritish, ish haqi, pensiya va ijtimoiy to'lovlarni inflyatsiya darajasiga mos ravishda indeksatsiya qilish hamda aholini ijtimoiy jihatdan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini yanada takomillashtirish zarur. Inflyatsiyani samarali boshqarish nafaqat makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, balki aholi farovonligini oshirish, ijtimoiy tengsizlikni kamaytirish va barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashning muhim sharti hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Friedman, M. (1968). *The Role of Monetary Policy*. American Economic Review, 58(1), 1–17.
2. Samuelson, P.A., & Nordhaus, W.D. (2010). *Economics* (19th ed.). New York: McGraw-Hill Education.
3. Dornbusch, R., Fischer, S., & Startz, R. (2014). *Macroeconomics* (12th ed.). New York: McGraw-Hill Education.
4. Mishkin, F.S. (2019). *The Economics of Money, Banking and Financial Markets* (12th ed.). Boston: Pearson Education.
5. Blanchard, O. (2021). *Macroeconomics* (8th ed.). Boston: Pearson Education.
6. Stiglitz, J.E. (2012). *The Price of Inequality: How Today's Divided Society Endangers Our Future*. New York: W.W. Norton & Company.
7. OECD. (2020). *Inflation and Income Distribution*. Paris: OECD Publishing.
8. International Monetary Fund (IMF). (2022). *World Economic Outlook: Countering the Cost-of-Living Crisis*. Washington, DC: IMF.
9. World Bank. (2023). *Global Economic Prospects*. Washington, DC: World Bank Publications.
10. Galí, J. (2015). *Monetary Policy, Inflation, and the Business Cycle: An Introduction to the New Keynesian Framework*. Princeton: Princeton University Press.